

Таємниці українського слова

Літературно-музична композиція

Світлана ДЕМ'ЯНЕНКО, викладач-методист Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Мета:

- ознайомити студентів з історіями кохання, зі зразками інтимної лірики та епістолярної спадщини визначних українських особистостей XIX–XX століть;
- прищеплювати інтерес до поезії, епістолярію, любов до мистецтва слова;
- спонукати юнаків та дівчат до роздумів про те, що таке кохання, що вважається природним, а що є небажаним у взаєминах закоханих;
- показати красу та складність людських почуттів;
- сприяти усвідомленню величі сили чистого і зворушливого кохання, яке облагороджує душу людини;
- формувати почуття людської гідності, вірності, широті, сердечності, шляхетності у взаємних стосунках, відповіальності перед собою та людьми за свої вчинки;
- допомогти розібратися у собі, у вираженні своїх почуттів;
- зорієнтувати студентів на толерантне ставлення до вираження почуттів;
- виховувати у молоді здатність співпереживати, вміння розуміти та поважати почуття інших людей;
- розвивати художній смак, удосконалювати навички виразного декламування текстів художнього та епістолярного жанрів.

Обладнання:

- святково прибрана сцена, зліва – стіл, накритий мережаною скатертиною, на якому горять у підсвічнику свічки, аркуш паперу та перо;
- презентація, фото митців та їх закоханих, відеозаписи;
- на стінах оформлені у вигляді «сердечок» висловлювання про кохання: «Кохати значить бачити диво, необхідне для інших», «Кохання перемагає все», «Якщо хочеш бути коханим – кохай!», «Сильне кохання, як смерть», «Найперше майте щиру любов один до одного» (Біблія); «Десь на дні моого серця Заплела дивну казку любов...» (П. Тичина); «Так ніхто не кохав! Через тисячі літ лиш приходить подібне кохання!», «Любов – віків окраса. Чудні твої закони...» (В. Сосюра); «Твоїм ім'ям на Тебе я молося...» (М. Вінграновський); «Тільки любов буває раз або ніколи!» (Л. Костенко); «Кохання відточило олівець першого художника» (Гельвецій); «Благословені будьте, серця рани...» (Ф. Петрарка); «Кохання варте стільки, скільки варта сама людина, яка його відчуває» (Р. Ролан); «Нехай святиться ім'я

твоє...» (О. Купрін); «Не бути коханим – це всього лише неприємність, а не кохати самому – ось нещастя» (А. Камю).

Хід заходу

Ведучі (юнак і дівчина виступають почергово).

Так захотілось простору
і щоб ніяких травм
І чогось такого простого
як проростання трав
І чогось такого дивного
як музика
без блазенств
І слова
хоча б єдиного!
Що має безсмертний сенс

Л. Костенко

Торкнутися тебе? Боюся
Зім'яти серпанок чар.
В очах твоїх утоплюся,
Гамуючи серця шал.
Мовчи. Не полохай тишу.
Крізь тугу мені усміхнись.
Тобі прочитаю вірші,
Що склали давно колись.
Пірнувши у загадок річку,
Нового діждемось дня.
В кімнаті – лиш вогник свічки,
Поезія, ти і я.

Т. Угрин

(Пара виконує вальс, в цей час із-за куліс зачитуються поезії).

Місячний вальс

А в нічному небі
Затримті зорі –
Бурштинові свічі
В мідних ліхтарях.
І берізка юна
Тягнеться угору,
Щоб засяяв місяць
У її руках.

Чарувала скрипка
Музикою ночі,
І пісні кохання

Вітер всім співав.
А десь там, у небі,
Зазирнувши в очі,
Вечір свою Нічку
Палко ціував.

В місячному вальсі,
В ніжному мовчанні,
Мовби щойно з казки,
Лиш вони одні,
Лин вони обое,
Та ще їх кохання
В зоряному вальсі
В цю зимову ніч.

Г. Гнатюк

Вічні жалі

Усе скороминуще на землі –
По небу сонце робить нове коло.
Та вічні є. О, вічні є жалі,
Що проникають піснею у долі.
Вони живуть, як дивний заповіт,
Всіх забуттів обламуючи грati.
В усі часи шепоче спрагло світ:
– Кохати!!!

О. Довгань

Ведучий. «Янголи називають це небесною відрадою, дияволи – пекельною мукою, люди – коханням» (Генріх Гейне).

Ведуча. З давніх-давен життя людини було пов’язане з почуттям любові. Адже історія життя на Землі невіддільна від історії людських почуттів.

Ведучий. Істинне щастя, яке ніхто не може у нас відібрати, – можливість кохати. Бо кохання робить нас більш зрілими, розкриває глибину нашого єства.

Читець 1 (хлопець).

Притча про любов

Дав Бог людині молодість, бессмертя і сказав: «Живи, працюй, будь володарем Землі». Минув час. Прийшов Бог поглянути, як живе людина. Дивиться: над ставочком хатка чепурна, садочком вишневим обсаджена, за нею на ниві хліб золотий колоситься. Чоловік у полі працює, а дружина йому обід несе. I побачив Бог в очах у чоловіка дивне світло.

– Що це в очах у тебе, людино?
– Любов.
– Відай мені її. Що хочеш проси за неї.
– Не можу. Вона мені за всі твої дарунки дорожча. Обурився Бог.
– Коли так, то будеш ти мені віддавати свою молодість і старітимеш з кожним днем.

Через деякий час повернувся вдруге. Бачить: сидять чоловік з дружиною біля хати і колиска коло

них. I дивляться вони то на колиску, то один одному в очі. А в погляді – те саме незображенне сяйво, тільки ще сильніше, ще яскравіше.

– Он як! Тоді заберу я в тебе найцінніше – бессмертя, і нехай кожна мить по краплині гасить твоє життя.

Втретє прийшов Бог до людини. Дивиться, сидить самотній згорблений дідусь, а в очах його світло таке ж непереможне і м’яке, і водночас нове.

– Що це в очах у тебе, людино?

– Це – пам’ять.

– Вибач, – мовив Бог, – тепер я бачу, що твоя любов цінніша за молодість і бессмертя.

(Звучить пісня у виконанні Лілії Сандулеся та Ivo Bобула «А липи цвітуть»).

А липи цвітуть

(сл. В. Гостюка, муз. О. Гавриша)

Я прийду до тебе в садок,
У трави зелені-зелені,
Назираєм з тобою зірок,
Що в небі, що в небі, що в небі.
І падали коси із пліч,
Задумалась ніжність в чеканні.
Поцілунки у зоряну ніч
В коханні, в коханні, в коханні.

Приспів:

А липи цвітуть духмяні, духмяні,
А двоє ідуть купатись в коханні.
А липи цвітуть духмяні, духмяні.
А двоє пливуть щасливі в коханні.

Прокинулись ранки із сну,
Згорають у широті очі.
Пригорнився до мене – я жду
Від ночі, до ночі, до ночі.
Купатись з тобою в росі,
Відчути б тобою дотик незнаний.
Тільки губи шепочуть мені:
Коханий, коханий, коханий.
Приспів

Ведучий. Всі великі світу поклонялися коханню, боготворили його.

Ведуча. Адже кохання – одна із найбільших таємниць людства.

Ведучий. Ця таємниця живе у віршах і листах визначних особистостей та просто пересічних людей, які пізнали це незрівнянне почуття.

Ведучі (почергово).

Ці вірші не написані – прожиті.

Тут все таке прозоре і просте:

Якщо волошка, неодмінно в житі,

Якщо про жито, то таке густе!
Ці вірші не із слова, а з любові.
Із чистої криниченьки душі...

Г. Чубач

Ведуча. Тож відкриймо завісу цього природного і довгоочікуваного почуття, яке сповнює серця.

Ведучий. Полиньмо у цей чудовий світ, у якому поезія і музика сплели нев'янучий вінок любові.

Ведуча. Тема любові пронизує сторінки грубезних романів, пісні і романси. Окреме, але важливе місце у вияві палких почуттів посідають листи. З листів юного Івана Франка до своєї першої любові постають перші світлі почуття і тривоги.

Читець 2 (Ольга Рошкевич). «Ну, як Ваші справи, як там Гейне? Чи його вірші справляють таке саме сильне враження, як і раніше? Боже мій! Якими несподіваними були для мене Ваші милі візання, якою радістю, яким хвилюванням сповнили вони моє серце! Після того, як я поїхав від Вас, і тоді, коли писав Вам другий лист, я був у стані такого напруження, такого неприродного смутку, який інколи переходитим у нестримну радість, майже дитячу пустотливість, що тепер аж самому лячно стає... Ви не уявляєте собі, як усі мої думки нерозривно зв'язані з Вами, а мій характер не такого складу, щоб я міг забути раз жити й раз кохати – таке моє серце».

Ведучий. Ці рядки писав палко закоханий Іван Франко до Ольги Рошкевич.

1875 рік. Іван Франко навчається у Дрогобичі. Тут заприятелював з Ярославом Рошкевичем, і той запросив його на Великдень до свого села, щоб разом з його родиною, місцевими приятелями відзначити свято, відпочити, порозкошувати перед мальовничої природи.

Ведуча. Там дев'ятнадцятирічному Іванові впала в око Ольга – як це буває за юнацьких літ та ще з великомірами традиціями, забавами. Мабуть, зворушилось і дівоче серце, бо злетіли з уст слова, що юнакові «потемніло в очах».

Ведучий. Доречно зазначити, що О. Рошкевич була досить освіченою на свій час жінкою. Окрім перекладів, вона уклала збірку весільних пісень «Наша любов тривала 10 літ», працювала у виданнях Франка, стежила за розвитком жіночого руху, була причетна до відкриття у Станіславі жіночої гімназії. Саме їй

I. Франко присвятив свою першу збірку «Баляди і розкази». Взагалі, для Франка протягом усього життя було священним ім'я Ольги.

Ведуча. Всього до Ольги Рошкевич Франко написав близько півсотні листів, найбільше їх припадає на 1878–1879 роки.

Ведучий. Повільно, дуже непросто згасала в його серці любов до Ольги. Життя буває немилосердним і жорстоким, ставлячи на шальки терезів долі закоханих.

(Звучить романс у виконанні Миколи Гнатюка).

Як почуєш вночі край свого вікна

(сл. I. Франка, муз. I. Лебедєва)

Як почуєш вночі край свого вікна,
Що щось плаче і хлипає важко,
Не тривожся зовсім, не збавляй собі сна,
Не дивися в той бік, моя пташко! (2 рази)

Се не та сирота, що без мами блука,
Не голодний жебрак, моя зірко;
Се розпуха моя, невтишна тоска,
Се любов моя плаче так гірко. (2 рази)

Ведуча. У листі до А. Кримського, де висловлювалось прохання розповісти про його літературну діяльність, особисте життя, I. Франко, зокрема, писав:

Читець 3 (Іван Франко). «Значний вплив на мое життя, а, значить, також на мою літературу, мали зносини мої з жіноцтвом. Ще в гімназії я влюбився був у дочку одного руського пана Ольгу Рошкевич – (вона перекладала дещо з Золя і Гонкуров, зібрала весільні пісні з Лолина, переклала роман Ланської «Обруссителі»). Наша любов тяглася 10 літ, батьки зразу були прихильні до мене, надіючися, що я зроблю близьку кар'єру, але по моїм процесі 1878–1879 рр. заборонили мені бувати в своїм домі, а в 1880 р. присилували панну вийти заміж за іншого, пана Озаркевича (брата писательки Кобринської, чоловіка зрештою дуже гарного). Се був для мене важкий удар; сліди його знайдете в «На дні» і в віршах «Картка любові». Пізніше я познайомився з двома руськими поетесами, Юлією Шнейдер і Клементією Попович, але жодна з них не мала на мене тривкого впливу. Більше враження зробила на мене знайомість з одною полькою, Йосифою Дзвонковською. Я хотів женитися з нею, та вона, чуючи в собі початки сухіт, відправила мене і в кілька рік пізніше вмерла як народна вчителька. З теперішньою моєю жінкою я оженився без любові, а з доктрини, що треба оженитися з українкою і то більш освіченою, курсисткою. Певна річ, мій вибір не був архібліскучий, і, мавши іншу жінку, я міг би був розвиватися краще і доконати чогось більшого, ну, та дарма, судженої конем не обідеш. Фатальне для мене було те, що вже

відмовила мені в одруженні, і я був змушений зупинити свій шлях відомості та засвоєння руської мови.

листуючись з моєю теперішньою жінкою, я здалека пізнав одну панночку польку і закохався в неї. Отся любов перемутила мене дальших 10 літ».

Ведучий. Цей лист написано 1898 року, по дванадцятьох роках подружнього життя з Ольгою Хоружинською, яка була йому вірним другом, матір'ю його дітей.

Ведуча. Через шість літ після розлуки з Ольгою Рошкевич, уперше приїхавши до Києва 1885-го року, в родині Трегубових Іван Франко познайомився з сестрою дружини Єлісея Кипріановича, викладача колегії Галаґана Ольгою Хоружинською.

Ведучий. Слухачці Вищих жіночих курсів, толстовці за поглядами, одразу сподобався Іван Франко – високоосвічений, знаний письменник, людина демократичних поглядів. А йому, вже двадцятидев'ятирічному парубку, привітна і дотепна двадцятиоднорічна Ольга.

Ведуча. Ольга своїм товаришкам розповідала, що Франко – людина «передових поглядів», а на жінку дивиться як на товариша і друга, сподвижника в боротьбі.

Ведучий. Власне, перед Ольгою Франко не приховував, що йому саме зараз такий друг і потрібен.

Ведуча. Ольга Хоружинська та Іван Франко вінчаються у травні 1886 року в церкві при колегії Галаґана (нині київський Музей літератури на вулиці Б. Хмельницького). Серед тих, хто вітав подружжя у Львові, була й Ольга Рошкевич (на той час вже Озаркевич).

Ведучий. Родинне життя Франків простувало зі своїми радощами, турботами і прикрощами. До своєї дружини Іван Франко переживав справжні почуття, про що свідчить низка листів.

Ведуча. Ось одне із таких зізнань, написане на Новий 1887 рік до вже Ольги Франко, яка поїхала до рідні у Київ (молоде подружжя вже чекало народження першої дитини): «Відколи ти виїхала, я прямо стався сам не свій, чую, що мені хибує цілої половини моого существа. Еге, Олічко, признаюсь тебе, я й не думав сам, що так сильно зжився з тобою. Ходжу цілими годинами по хаті, то по вулиці, ...хапаюсь до роботи і рука опадає...»

Ведучий. Ольга прийшла до Франка в найтяжчі хвилини життя і врятувала. Вона була жінкою доброї, чуйної до чужого горя натури. Зумисне вивчила українську мову. Допомагала чоловікові збирати казки, легенди, писала статті, видавала заснований І. Франком журнал «Житте і слово», на свій кошт опублікувала книжку чоловіка «В поті чола» і вдруге збірку «З вершин і низин». Саме вона дала гроші на його навчання в аспірантурі.

Ведуча. Не секрет, що головним джерелом, яке надихає на творчість і життя, є любов.

Ведучий. Хто знає, можливо, Каменяр-Франко ніколи не став би поетом декадансу, співцем інтимних почуттів, якби не покохав, не випробував космічну могутність почуття, яке рухає сонцем і світлами.

Ведуча. А ми не мали б прекрасної збірки поезій «Зів'яле листя», яка вийшла у Львові 1896 року з підзаголовком «Лірична драма». У віршах – чимало з того, що пережив сам поет. Вони в художній формі відтворюють пережите, радісні і трагічні миті кохання. Та над усе – звеличення коханої.

(Ззвучить пісня «Ой ти дівчино, з горіха зерня»).

Ой ти дівчино, з горіха зерня

(сл. І. Франка, муз. А. Кос-Анатольського)

Ой ти, дівчино, з горіха зерня,
Чом твоє серденько – колюче терня?
Чом твої устонька – тиха молитва,
А твоє слово остре, як бритва?
Чом твої очі сяють тим жаром,
Що то запалює серце пожаром?

Ох, тій очі темніші ночі,
Хто в них задивиться, – й сонця не хоче!
І чом твій усміх – для мене скрута,
Серце бентежить, як буря люта?
Ой ти, дівчино, ясная зоре!
Ти мої радощі, ти мое горе!

Ой ти, дівчино, з горіха зерня,
Чом твоє серденько – колюче терня?
Тебе кидаючи, любити мушу,
Тебе кохаючи, загублю душу.
Ти моя радість, ти мое горе,
Ой ти, дівчино, ясная зоре!

Ведучий. Хіба може щось остудити серце закоханої людини? Адже це світле почуття супроводжує людину все її життя – від першої хвилини до останньої.

Ведуча. Тож і не дивно, що і Ольга Рошкевич була серед тих, хто проводжав І. Франка в останню путь.

Ведучий. З часом дружина чимало спілкувалась з Ольгою Рошкевич, разом упорядковували архів, збиралі пам'ятні речі. Тоді ж було передано і листи до неї І. Франка, з якими Ольга не захотіла розлучитися навіть після смерті, тож заповіла сестрі Михайліні покласти їх у труну.

Ведуча. Навідувала Ольгу Франко і пані Целіна.

Ведучий. Істинну любов віншує вірність і пам'ять серця.

Ведуча. Бо саме кохання відкрило нескінченну цілісність людської особистості і подарувало світові гуманність, милосердя, радість, співчуття, щастя.

Ведучий. Той, хто хоч раз у житті пізнав силу кохання, знає, як міцно переплетені в ньому щастя і горе, радість і мука, зрада і вірність...

Ведуча. Голос любові, справжньої любові не знає часу, кордонів, він лине до нас крізь століття.

Читець 4 (Марія). «Сонечко мое заповітне, світло мое нескінченне... Мое життя, коли тебе немає зі мною, безбарвне, сіренке і нудне. Без тебе – немає мене. Так я люблю і жалію тебе, кохана, що твій біль – мій біль, твої слози – мої слози, твоя радість – моя радість. Мені нескінченно

дорога кожна твоя клітина, все, з чого ти, – живе в мені. Мое серце б'ється лише для тебе. Іншої радості мені немає, як дарувати радість тобі, бачити, як щасливо сяють сині озера твоїх очей. Душа моя рідна, навіки любима! Без тебе мої думки, як голі дерева, як торішнє листя під снігом... Для мене всі пісні інших поетів про любов звучать як пісні про тебе і з ними зливаються мої пісні, які живуть лише тобою...»

«Тужу за тобою, мое сонце! Навіщо казати, що мені писати не цікаво, оскільки ти – моя дружина. Адже я люблю тебе, а любимій завжди писати цікаво, тому що говориш зі своїм серцем.»

Ведучий. Ці рядки писав не юнак, вони належать перу відомого українського поета Володимира Сосюри. Надсилаючи своїй дружині Марії листа на 33-тому році спільногого життя, Володимир Миколайович мав уже 66 років, а Марія Гаврилівна – 54.

Їхнє кохання, велике й одухотворене, зазнало нелегких випробувань. 1949 року в силу певних обставин подружжя розлучилося. А в ніч з 18 на 19 листопада 1949 року Марія не прийшла додому – вона мала зникнути без усякого розголосу: вийти з дому і не повернутися.

(Звучить пісня у виконанні чоловічої вокальної групи ансамблю народної пісні «Слобожанські барви». На сцені пара виконує танець).

Танго кохання (Рання весна)

(сл. М. Луківа, муз. М. Збороцького)

Ось і прийшла до мене знов

Неждана і непрохана,

Сльозу змахнула рукавом

Маленька, наполохана.

Приспів:

Рання весна цвіла,

В небо несли нас крила,

Доленька нас звела,

Долечка й розлучила.

Спинившись погляд відвела –

Обом незручно стало,

Сказала тихо як могла:

«А я тебе кохала».

Приспів

Назустріч руки простягла

І ще щось говорила,

І на прощання обняла:

«Ой що ж я наробыла?»

«Тепер тобі, як і мені,

Не відати спокою» –

І тихо зникла вдалини

За млю голубою.

Приспів (2)

Ведуча. Володимир Миколайович нічим не міг допомогти дружині. Сам чекав на арешт. У газеті «Правда» була опублікована стаття, де його ім'я ставили поруч з іменами Петлюри і Бандери.

Читець 5 (Володимир Сосюра).

Хай тебе немає, але ти зі мною...

Хай тебе немає, але ти зі мною,

це любов маєє образ твій в тиші...

Дивиця на мене з сумом і мольбою,

плачуть сині очі у моїй душі...

Може, я, кохана, в камері з тобою,

й каяття маює тихий образ мій.

Я дивлюсь на тебе з болем і журбою,

плачуть карі очі у душі твоїй...

Ведучий. Марія себе розсекретила, за що її, агента МДБ під псевдонімом «Даніна», заарештовують та звинувачують в антирадянській діяльності та розголосенні державної таємниці. Врешті було винесено вирок – десять років виправно-трудового табору в Казахстані. І хоча Марія Гаврилівна вже не була дружиною поета, В. Сосюра тяжко пережив її арешт та строк, який вона отримала. Безсумнівно, зіграли тут роль доброта поета та ще те, що йому важко було викреслити із пам'яті та серця когось, з ким він провів багато років. Навіть коли вони були не зовсім легкими.

Ведуча. Шість довгих років розлуки, без можливості спілкуватися, можливості довідатися бодай щось одно про одного.

Шість років сталінсько-беріївських концтаборів вистраждала дружина українського поета.

Ведуча. Лук'янівка, Луб'янка, Бутирка, Караганда, Актас, Чубай-Нурі, Кемерово. Без імені, за номером X858, строєм, шеренгою, в кайданах і під конвоєм ішла українська жінка, ішла ув'язнена Муза.

Читець 4 (Марія). «Про смерть Сталіна дізналася, виходячи з бараків на роботу. Ми, жінки, ридали і

страшно кричали. Здавалося, що без Сталіна рухне більй світ, що ми ніколи не виберемося звідси. Та незабаром багатьом оголосили амністію...

До шостого табору я не потрапила, саме на пересильному пункті оголосили, що я вільна... Воля?.. Довгождана воля!.. І хліб!.. Справжній хліб, смак якого вже й забула, його видавали без обмежень... А в серці сумніви: чи ж захоче любити змучену, зранену, постарілу мене мій колишній поет?

У Київ повернулась не до свого дому, звідки вийшла в останній раз, а до матері та сестри Сіми. Та потай подзвонила хатній робітниці Сосюри і попросила передати сину, що я, його мати, вже повернулась. А невдовзі Володимир старший (бо нашого сина теж звали Володею), мій поет, обціловував зношений арештантський одяг і плакав, і ніс мене, легеньку як пір'їнку, на руках по вулицях всього міста аж додому».

Ведуча. Тривала розлука без надії зустрітися в майбутньому не зламала їхньої любові. Та й Марія – його «синьооке щастя і горе» – з табору приїхала зовсім іншою людиною, ніж була раніше. Вони знов стали жити разом, а згодом повторно одружилися. Між ними запанували гармонійні, щирі та теплі стосунки, про які стільки років мріяв поет. Вони щасливо прожили разом ще 10 років і 2 місяці і ніколи більше не розлучалися. Їх розлучала лише хвороба одного з них та необхідність лікуватися. І якщо не мали можливості бачитися, хоч один день, листувалися.

Читець 4 (Марія). «...В мої роки я, як юнак, люблю тебе... Мое серце заледеніло без тебе. Ти все навколо мене і в мені зігриваєш, як весняний теплий вітер. Дивно і не дивно, що пишу тобі, як молодій дівчині. Але в моїх закоханих очах ти завжди будеш молодою...»

«У мене так багато для тебе слів-алмазів, слів-квітів. Мені хочеться засипати тими тебе, заціluвати тими тебе, і щоб ти вічно жила в моїх піснях, щоб люди брали приклад з нашої любові, а не з наших помилок. До зустрічі завтра, люба моя!»

4 березня 1964 р.»

Ведуча. Так писав Сосюра в останньому листі до дружини. Сила поетового почуття не змінилась до кінця життя. Через усе життя, через горе й страждання, не розхlopавши, не забруднивши, пронесли вони чисте й святе почуття.

(Виконується пісня з кінофільму «Мій ласкавий та ніжний звір» під музику Є. Доги. Пара виконує вальс).

Читець 5 (Володимир Сосюра).

Я так тебе люблю

Я так тебе люблю, що стримати не в силі
захоплених пісень, що ллються через край...

Співати буду я про тебе і в могилі,
коханий друже мій, душі моєї май!
Коли заглянеш ти на цвінттар у печалі,
де буду спати я у глибині важкій,
і зашумлять листки, і засиніють далі
у ніжнім дзвоні птиць, – то буде голос мій...
В диханні легкому запахнуть дуже квіти,
І зорі в вишні спахнуть морями мрій, –
то буде без кінця ридати і радіти,
у шелесті трави, примарний голос мій...
Я так тебе люблю! Пройдуть мільйони років,
і навіть і тоді, у травах і квітках,
сіятиме мій спів про тебе, яснооку,
як промінь зір, що зник давно вже їхній прах...
Летітиме Земля, все так же, між світами,
в холодну вишнину, як ліне вічний час,
і кучері твої безплотними вустами
я буду ціluвати, хоч і не буде нас.

Ведучий. «Небагато свят має людське серце, і найбільше з них кохання», – так ніжно, щемливо й широ сказав колись український прозаїк Михайло Стельмах.

Читець 1 (хлопець).

Ї слова

П'янкі, як полум'я міцних напоїв,
І запашні, мов кетяги квіток!
Вони свій келих, як троянд вінок,
Мені несуть, щоб випив і не встояв.
О, хто це сяєво планет подвоїв?
Потроїв дальні мерехти зірок?
Спиваю з уст цілунок, як дзвінок,
І – що там інші? – я герой з героїв!
Ні палу серця, ні сплітання рук,
Ні прохолоди, що пливе на брук,
Не відчуваю під бурхливим спадом!
Я тільки чую з-за tremkіх осик:
«Цілуй!» – співає північ понад садом,
«Частіш!» – аж блідне синій молодик.

Яр Славутич

(Звучить романсь у виконанні тріо бандуристок «Українка» – Любов та Лідія Криворотови, Раїса Горбатенко).

Чари ночі

(сл. Олександра Олеся, муз. В. Безкоровайного)
Сміються – плачуть солов'ї
І б'ють піснями в груди...
Цілуй її, цілуй її, цілуй її,
Знов молодість не буде!
Ти не дивись, що буде там,
Чи забуття, чи зрада, –
Весна іде назустріч нам,

Весна в цей час нам рада...
 На мент єдиний залиши
 Свій сум, думки і горе,
 І струмінь власної душі
 Улій в шумляче море.
 Лови леточу мить життя,
 Чаруйсь, хмілій, впивайся,
 І серед мрій і забуття
 В розкошах закохайся.
 Поглянь: уся земля тремтить
 В палких обіймах нічі,
 Лист квітці мрійно шелестить,
 Траві струмок воркоче.
 Відбились зорі у воді
 До хмар летять тумани,
 Там ллються паході густі,
 Там гнуться верби п'яні.
 Чого ж стойш без руху ти,
 Коли весь світ співає?
 Налагодь струни золоті –
 Бенкет весна справляє!

Ведуча. Любов'ю «хворіли» в усі епохи, тому про неї так багато говорять. Але повторень немає, бо неповторні самі люди, і кожна любов велична.

Читець 1 (хлопець).

Вона прийшла

Вона прийшла непрохана й нежданна,
 І я її зустріти не зумів.
 Вона до мене випливла з туману
 Моїх юнацьких несміливих снів.
 Вона прийшла, заквітчана і мила,
 І руки лагідно до мене простягла,
 І так чарівно кликала й манила,
 Такою ніжною і доброю була.
 І я не чув, як жайвір в небі тане,
 Кого остерігає з висоти...
 Прийшла любов непрохана й нежданна –
 Ну як мені за нею не піти?

В. Симоненко

Ведучий. Хто ж вона, ця обраниця, муза Василя Симоненка?

Ведуча. Ще зі студентських літ приятелював Василь зі Станіславом Буряченком, потім разом з ним працював у «Черкаській правді» і... обое закохалися в одну дівчину. Ось як розповідає про це Станіслав у книжці про свого друга «Крізь болотну тишу – до весняного грому»:

Читець 7 (Станіслав Буряченко). «У той час кур'єркою в «Черкаській правді» працювало молоденьке вродливе дівчищко, на котре ми накинули оком, Люсею звали. Та, очевидно, Вася більше припав її до серця. Якось, повернувшись з відрядження, почув від нього вбивчу для мене інформацію:

– Славко, можеш мене вітати. Одружуюсь.

– Та коли ж ти встиг! Хто вона?

– Люся наша. Коли я признався їй у коханні, то казав: «Люся! Люся! Я боюся, що влюблюся». Пора, мабуть, і тобі, Чигиринський полковнику... Не все ж по танцюльках бігати...

Кохання у Василя було справжнє й сильне, і він віддався йому сповна...»

Читець 8 (Люся).

«Люся!

Я втопився в твоїх синіх очах. Якби інша дівчина посміла про мене подумати так, як ти, запевняю тебе, що в кращому разі я ніколи з нею не розмовляв би навіть про погоду. Але на тебе я навіть образився не дуже, бо ніхто ще мені так не заморочував голови, бо немає такої хвилини, щоб я не думав про тебе, і немає такої ночі, щоб не снилася ти мені.

Отже, якщо я для тебе що-небудь значу, облиш усякі видумки і повір мені. Сьогодні друзі вітають мене і дарують різні речі. Але ці подарунки нічого не варті проти того, що можеш подарувати мені ти, – бо в твоїх руках моє щастя.

Василь»

Читець 8 (Люся).

«Люся!

Я знову пишу, бо говорити не вмію. Тільки на цей раз не буду багатослівним. Я люблю тебе – не боюся цього слова, бо це правда. Я не винен, що у нас так часто трапляються непорозуміння і що дружба зі мною приносить тобі стільки несподіваних образів і горя. Те, що я втрачаю біля тебе голову, вина не моя. Мене б не зупинило навіть те, якби ціле місто плескало б про тебе різні пошлі дурниці, бо я знаю, хто ти справді, і люблю тебе. Але обридати своїм приставанням не буду. Тим більше в редакції. Прошу тебе тільки, не забувай, що для мене ти значиш більше, ніж всі дівчата на світі. Це – щиро.

Василь»

Ведуча. Кохання – це не тільки блаженство і високий злет духу, а й пекельні муки, і знемога плоті. Навіть розділене, воно не є лише насолодою.

В реальності ці емоційні поривання поєднуються з тривогою, тugoю, муками ревнощів, неспокоєм, стражданнями.

Читець 6 (дівчина).

Є в коханні і будні, і свята,
Є в ньому і радість, і жаль,
Бо не можна життя заховати
За рожевих ілюзій вуаль.
Із тобою було б нам гірко,
Обіймав би нас часто сум,
І, бувало б, темніла зірка
У тумані тривожних дум.
Але певен, що жодного разу,
У вагання і сумнівів час
Дріб'язкові хмарки образи
Не закрили б сонце від нас.
Бо тебе і мене б судила
Не образа, не гнів – любов.
В душі щедро вона б світила,
Оновляла їх знов і знов.
У мою б увірвалася мову,
Щоб сказати в тривожну мить:
Ненаглядна, злюща, чудова,
Я без тебе не можу жити!

В. Симоненко

Ведучий. По смерті В. Симоненка Люся матиме другу сім'ю. Але любовні листи, які писав їй Василь, збереже.

1996 року, відчувши подих смерті, передасть їх одному з друзів поета Ю. Смолянському, і вони вперше будуть вміщені у його книжці «Симоненкова любов», виданій у Черкасах 1998 року.

(Звучить пісня у виконанні Олександра Пономарєва).

Тільки раз цвіте любов

(сл. Б. Стельмаха, муз. В. Івасюка)

Поглянь, усе навколо зацвіло,
Ясна вода і сонце золоте.
Цвітуть гаї, цвіте усе зело,
Чому ж любов так довго не цвіте?
Так довго?

Прислів:

В ріку перероста дзвінкий ручай,
Журбою розцвіта гірка печаль.
А ранок сонцем кожен день цвіте для нас,
І лиш любов цвіте один-єдиний раз.

Стрімка ріка загубиться в морях,
Журбу розвіють радощі весни.
Минеться все, але любов моя
Не зронить цвіту навіть восени.

Не зронить...

Прислів (2)

Ведучий. Ми привідкрили завісу інтимних почуттів чоловіків.

Ведуча. А чого прагне жінка від кохання?

Читець 6 (дівчина).

До квітки – бджілка,
До сонця – небо,
А я, мій мілій,
А я, – до тебе.
До річки – верби,
А птах – до неба,
А я, кохана,
А я – до тебе.
До весен – квіти,
До річки – берег.
Я ж, ніде дітись,
Усе до тебе.

Ведучий. Кохання – це вимогливе почуття як до себе, так і до коханого. Кожному потрібно навчитися керувати своїми почуттями, а головне – вміти дочекатися справжнього взаємного глибокого кохання.

Читець 1 (хлопець).

Світлий сонет

Як пощастило дівчинці в сімнадцять,
В сімнадцять гарних, неповторних літ!
Ти не дивись, що дівчинка сумна ця.
Вона ридає, але все як слід.
Вона росте ще, завтра буде вишенька,
Але печаль приходить завчасу.
Це ще не сльози – це квітуча вишенька,
Що на світанку струшує росу.
Вона в житі зіткнулась з неприємністю:
Хлопчина їй не відповів взаємністю.
І то чому: бо любить іншу дівчину,
А душу має душу неподільчуви.
Ти не дивись, що дівчинка сумна ця.
Як пощастило дівчинці в сімнадцять!

Л. Костенко

Читець 6 (дівчина).

I знов до тебе думка лине

I знов до тебе думка лине,
I знов душа моя болить.
I за вікном моїм калина
Осіннім полум'ям горить.
I знову тихо вечорами
Про тебе шепчується ясени.
I знов приходиш ти ночами
У неспокійні мої сни.
I розквітають весни знову.
Гай зачаровано шумить.
I пісня радості й любові
В душі, як і колись, бринить.

I. Турчин

(Звучить пісня).

А вже калина зацвіла в саду

(сл. З. Кучерявої, муз. Л. Попернацького)

В глибоку ніч
Любов моя –
Самотній клич,
Я – нічия.
Недобрий знак
Ввісні ловлю.
О Боже, як
Люблю, люблю!

Приспів:

А вже калина зацвіла в саду.
А я до неї прихилиюсь прийду
Ти не ламай калину на ходу;
Бо то не просто квіти...
Куди ж той цвіт подіти?

Душа, мов жар,
Пече в мені.
Між нами – яр
Цнотливим «ні».
Сльоза, як сіль.
Прийди – молю
Загою біль.
Люблю, люблю.
Приспів

В мені печаль,
Мов джерело.
А жаль, а жаль,
Що все пройшло.
Поклич у ніч –
Я прилечу,
Та знову «ні»
Прошепочу.
Приспів

Ведуча. Тільки серце, яке любить, спроможне говорити слова про кохання.

Читець 9 (Микола Костомаров). Київ, 15 лютого 1850 року.

«Друже мій, Миколо Івановичу! Хоча я і обіцяла Вам, що за тиждень після першого листа одержите другий, та вийшло інакше. Як і раніше, я пишу через Петербург і присягаюся Вам писати часто, наскільки це буде можливо. Чи одержали Ви моє листа від 10-го лютого?..

Сьогодні рівно три роки відтоді, як ми в присутності священика й лагідної т-те Meilhan були з'єднані

нашими батьками, але ніхто з нас не передчував горя, що спіткає нас. Мені жах як прикро й сумно – і, на мій сором, не можу сказати, що терплю туту з вірою: багато разів я вже викликала смерть, наче найближчу для себе подругу. Але я часом думаю, що Бог шле нам випробування за гріхи й робить усе на краще. [...]

Я намагалася Вас забути, але не могла, а тому й оговталась тоді, коли переконалася, що не можу без Вас. Тепер я ладна на всі страждання. В мене одна мета, й цього досить. Доки Ви нездужаєте, я не надокулатиму матусі, не тому, що не хочу доглядати хворого друга, а через те, що матуся не згодиться на шлюб із хоровою людиною. Якщо Ви хоч трохи жадаєте бачити мене щасливою, то видужуйте швидше. Тоді я вживу всі зусилля для доброго закінчення нашої справи. [...]

Пишіть до мене побільше – якщо Ви у змозі; щоразу, коли одержую від Вас листа, де залишається незаповнене місце, мені сумно! Пишіть ради Бога про все, хоча б навіть про те, що Ви думаете про майбутнє; тільки не хочу читати, що Ви не сподіваетесь на одужання. Навіщо такий відчай? Хіба що на те, щоб сумувала і плакала так безмежно закохана у Вас Аліна Крагельська».

Ведучий. Цей лист адресовано Миколі Івановичу Костомарову.

Ведуча. Закохані мали побратися після Пасхи у Хомину неділю, 30 березня 1847 року. Серед запрошених на весілля були Тарас Шевченко, Пантелеймон Куліш, який щойно одружився. Але ж саме напередодні вінчання, навесні 1847 року, Миколу Костомарова разом з іншими братчиками Кирило-Мефодіївського товариства арештували і за кілька днів допровадили до Петропавлівської фортеці.

Ведучий. За ним, було, поїхали до столиці Аліна з матір'ю; вони домоглися прийому в самого Дубельта, але намарне – справа виглядала надто серйозною. Того трагічного для їхнього кохання 1847-го року Миколі Івановичу, викладачеві історії, виповнилось тридцять. Аліні Крагельській, випускниці пансіону, що походила із шляхетного польського роду – сімнадцять.

Ведуча. Минали роки, засуджений Микола Костомаров відбував заслання у В'ятці. Аліна надіслала туди кілька листів, але ж відповіді не одержала. Почуття до коханого не згасали. Ще б пак – бути на порозі омріянного щастя, палкого кохання і так нагло все втратити.

Ведучий. Тільки 1850-го року вона дізнається адресу колишнього судженого у Саратові. Зав'язується листування, яке триває майже два роки. 33 листи зберіг Микола Іванович і наприкінці життя передав авторці.

Читець 9 (Микола Костомаров).

Квітень, 1850 року.

«Неоцінений друже!

Ще раз вітаю Вас зі святом Христового Воскресіння і наступним днем Вашого янгола!

Ви можете бути впевнені в щирості моїх побажань, а тому навіщо їх висловлювати. В якому тепер стані Ваше здоров'я? Я маю велику надію на весну; мені здається неможливим, щоб весняне повітря не відновило Ваших сил. Повідомте мені якнайшвидше, чи дозволено Вам їхати в Умань? Я з нетерпінням очікую липня, коли сподіваюся бути в Умані й, можливо, побачитися з Вами. Звідтоді, як ми листуємося, час минає хутко, хоча й невесело...

Звісно, все, що сталося з Вами, жахливе, але було необхідне, скажу Вам щиро, що коли б я тоді й вийшла за Вас заміж і ми залишилися б у Києві, то наше життя було б сповнене родинних недоладностей, яких ні Ви, ні я легко б витерпіти не змогли; зате якщо тепер Господь дозволить нам побратися, то любитимемо одне одного, бо з великими труднощами досягнемо мети. [...]

Прощайте, неоцінений мій Миколо Івановичу, не забувайте й кохайте Вашу Аліну Крагельську».

Ведучий. На жаль, Аліна змушенена була вийти заміж за капітана саперних військ Марка Кисіля. Йшли роки, життя брало своє. У неї вже – дві доньки і син.

Ведуча. До Петербурга із заслання повернувся М. Костомаров, очолив кафедру історії в університеті. Узимку 1865 року Аліна з родиною мешкала у тодішній столиці Російської імперії, але зустрітися з Миколою Івановичем не наважувалась. Раз навіть здibalась із ним на Невському, призупинилася, але не озвалась. Чи варто ятрити давні рани...

Ведучий. Року 1874 учений приїхав до Києва для участі в Археологічному з'їзді. У розмові з Павлом Чубинським згадав любов молодих літ, а від нього довідався, що Аліна Кисіль овдовіла, мешкає у своєму маєтку Дідівці. Микола Іванович запалився бажанням зустрітися, написав їй листа. У відповідь вона охоче погодилася на зустріч.

Читець 1 (хлопець).

Промов мені

Промов мені «Хохаю я», промов
І, спопеливши тихе зволікання,
Хай променем виблискує любов,
Розраджуючи зболене чекання.
Воліло довго серце почуття...
Обплутане тенетами вагання,
Воно не визнає вже це буття
І всі його удавані зітхання.
О будь! Бальзамом чарівних уст
Ти вилікуй мій мозок од розлуки.
І хай тоді я вдячно посміхнусь,
Цілючи твої тендітні руки...

С. Ковальчук

Ведуча. Так, майже через тридцять літ стрілись двоє заручених, але не повінчаних. Годі й мовити, як хвилювалися, раділи обое, зійшлися у рішенні побратись. Подружжя мешкало у Петербурзі. У ті десять років, які їм ще судилося прожити в парі, дружина чимало допомагала йому в наукових студіях, записувала зі слів художні твори. До речі, і сама вільно володіла пером – про це свідчать її «Спомини» і листи далеких літ. Звісно ж, піклувалась про здоров'я Миколи Івановича. Турботи побуту лягли на її плечі.

Ведучий. Вона проводжала чоловіка разом з батьком діячами культури в останню путь, доглядала його могилу на Волковому кладовищі в Петербурзі. Чим не винагорода за все пережите?.. Все ж звінчала їх доля, хай і наприкінці літ.

(Звучить українська народна пісня у виконанні Раїси Кириченко і Дмитра Гнатюка).

Місяць на небі

Місяць на небі, зіроньки сяють.

Тихо по морю човен пливе.

В човні дівчина пісню співає,

А козак чує, серденько мре. (2 рази)

Пісня та мила, пісня та люба –

Все про кохання, все про любов,

Як ми любились та й розійшлися.

Тепер зійшлися навіки знов. (2 рази)

Ой очі, очі, очі дівочі.

Темні, як нічка, ясні, як день.

Ви ж мені, очі, вік вкоротили.

Де ж ви навчились зводити людей?

Ведучі (почергово).

Закоханих очей засліпленість прекрасна,

Закоханих ночей, озорених годин...

По всій землі любов іде стрімка й всесчасна.

Кохані – всі вродливі. Та він такий – один!

Спливають, як дощі, літа, слова і дати.

Вмирає і любов, хоч їй не знати дна.

Але відступить смерть за вміння так кохати,

Як я його люблю. Як можу я одна.

С. Йовенко

Ведуча. «Навіщо ця глибока журба перед неминучим? Хіба кохання може бути без жертв, без самозречення; хіба ти можеш зробити так, щоб я цілком належав тобі, ти мені, боже мій! Кохання вимагає всього і має на те право...» (Л. В. Бетховен). (Звучить музика Л. В. Бетховена).

Читець 6 (дівчина).

Спини мене, отямся і отям.

Така любов буває раз в ніколи,

Вона промчить над зламаним життям.

За нею ж будуть бігти видноколи.

Вона ж слова поспалює вустами,

Спини мене, спини і схаменись,
Ще поки можу думати востаннє,
Ще поки можу, але вже не можу,
Настала черга й на мою зорю,
Чи біля тебе душу відморожу,
Чи біля тебе полум'ям згорю.

Л. Костенко

Читець 6 (дівчина).

Уста говорять

Уста говорять: «Він навіки згинув!»
А серце каже: «Ні, він не покинув!»
Ти чуєш, як бринить струна тремтяча?
Тремтить-бринить, немов сльоза гаряча.
Тут, в глибині, і б'ється враз зі мною:
«Я тут, я завжди тут, я все з тобою!»
Так, завжди, чи в піснях забути хочу муку,
Чи хто мені стискає дружньо руку,
Чи любая розмова з ким ведеться,
Чи поцілунок на устах озветься,
Струна бринить лагідною струною:
«Я тут, я завжди тут, я все з тобою!»
І кожен раз, як стане він бриніти,
Тремтять в моєму серці тії квіти,
Що ти не зміг їх за життя зірвати,
Що ти не хтів їх у труну сковати,
Тремтять і промовляють враз зі мною:
«Тебе нема, але я все з тобою!»

Леся Українка

Ведуча. Ця зворушлива поезія само-відданої любові і туги славетної Лесі Українки написана після втрати коханого.

**Читець 10
(Леся Українка).**

«Восени 1900-го отримала лист від лікаря, який опікувався Мержинським. Сергію зовсім погано... Тепер нема розмови про те, чи іду я, чи ні. Звичайно, іду....

Всупереч матері я поїхала до Мінська доглядати рокованого на смерть тяжкою хворобою Сергія. Сама, важко хвора на туберкульоз кісток, як могла розважала коханого, відвартала від тяжких дум про наближення кінця. А вночі у помешканні, яке винаймала неподалік його домівки, лишалась наодинці зі своїм горем, виповідала свої думки, почуття чистим аркушам.

Це коротке, як спалах, кохання було для мене щастям, нехай трагічним, болючим, але все-таки щастям...»

Ведучий. Там за одну жахливу ніч при постелі вмираючого коханого і була написана віршована драма «Одержанма», героїня якої, Міріам, переживаючи своє безсилия врятувати коханого, навіть ціною

власного життя, нарікає: «Де ж єсть більше горе, як не могти віддати за друга душу».

З цього приводу пізніше Леся Українка писала до Івана Франка:

Читець 10 (Леся Українка). «...Признаюся Вам, що я її в таку ніч писала, після якої, певне, буду довго жити, коли вже тоді жива осталась. І навіть писала, не перетравивши тугу, а в самому її апогеї. Якби мене хто спітив, як я з того всього жива вийшла, то я теж могла відповісти: «Я з того створила драму».

Ведучий. Разом було написано і цього листа – своєрідного вірша у прозі – одного з найвищих взірців сповіді серця і вияву чистоти, віданості Лариси Косач, одержимої любов'ю.

Читець 10 (Леся Українка).

**Твої листи завжди пахнуть
зов'ялими трояндами**

(Читання поезії на фоні музики Р. Паулса до кінофільму «Довга дорога в дюнах»).

Твої листи завжди пахнуть зов'ялими трояндами, ти, мій бідний, зів'ялий квіте! Легкі, тонкі паході, мов спогад про якусь любу, минулу мрію. І нішо так не вражає тепер мого серця, як сії паході, тонко, легко, але невідмінно, невідборонно нагадують вони мені про те, що мое серце віщує і чому я вірити не хочу, не можу. Мій друже, любий мій друже, створений для мене, як можна, щоб я жила сама, тепер, коли я знаю інше життя? О, я знала ще інше життя, повне якогось різкого, пройнятого жалем і тугу щастя, що палило мене, і мучило, і заставляло заламувати руки і битись, битись об землю, в дикому бажанні згинути, зникнути з цього світу, де щастя і горе так божевільно сплелись...

А потім і щастя, і горе обірвались так раптом, як дитяче ридання, і я побачила тебе. Я бачила тебе і раніше, але не так прозоро, а тепер я пішла до тебе всею душою, як сплакана дитина іде в обійми того, хто її жалує. Се нічого, що ти не обіймав мене ніколи, се нічого, що між нами не було і спогаду про поцілунки, о, я піду до тебе з найщільніших обіймів, від найсолідніших поцілунків! Тільки з тобою я не сама, тільки з тобою я не на чужині. Тільки ти вміеш рятувати мене від самої себе. Все, що мене томить, все, що мене мучить, я знаю, ти здіймеш свою тонкою тремтячою рукою, – вона тремтить, як струна, – все, що тъмарить мені душу, ти проженеш променем твоїх близкучих очей, – ох, у тривких до життя людей таких очей не буває! Се очі з іншої країни...

Мій друже, мій друже, нашо твої листи так пахнуть, як зів'ялі троянди?

Мій друже, мій друже, чому ж я не можу, коли так,
облити рук твоїх, рук твоїх, що, мов струни, тремтять,
своїми гарячими слізми?

Мій друже, мій друже, невже я одинока згину?
О візьми мене з собою, і нехай над нами в'януть білі
трянди!

Візьми мене з собою.

Ти, може, маєш яку іншу мрію, де мене немає?
О дорогий мій! Я створю тобі світ, новий світ нової
мрії. Я ж для тебе почала нову мрію життя, я для тебе
вмерла і воскресла. Візьми мене з собою. Я так боюся
жити! Ціною нових молодощів і то я не хочу життя.
Візьми, візьми мене з собою, ми підемо тихо посеред
цілого лісу мрій і загубимось обоє помалу, вдалини. А
на тім місці, де ми були в житті, нехай трянди в'януть,
в'януть і пахнуть, як твої любі листи, мій друже...

Крізь темряву у простір я простягаю руки до тебе:
візьми, візьми мене з собою, се буде мій рятунок.
О, рятуй мене, любий! І нехай в'януть білі й рожеві,
червоні й блакитні трянди.

Ведучий. Жіноча душа – велика таємниця. А душа
поетки – надвелика.

Ведуча. «Любов, таємнича і загадкова, любов
стояла і стойть біля витоків тих миттєвостей, коли
в душах людських виникає щось незагнанно
животворяще, викликає подив і захват, вводить у світ
краси і величі.

Любов, тільки любов, золотим дощем серця
омиваючи, ростить добро і стверджує завше в людині
людське, вивищує нас над злом» (В. Лучук).

Читець 6 (дівчина).

За те, що...

Тепер я тиха, як струна,
Якої вітер не торкався.
Тепер я тиха, як ріка,
В якій промінчик не купався.
Стою на відстані руки,
Яка межу не відгородить.
І все мовчу, як ті жінки,
Що зберігають власну гордість.
Куди поділися слова,
Якими маю пояснити?
Хіба для серця новина
Твое ім'я в собі носити?
Стою і жду твого «прощай».
Стою і думаю про вічне.
Карай нас зрадою, карай,
Висока влада чоловіча!
За те, що вірим у слова,
За те, що вмімо прощати,
За те, що маємо права
Так необдумано кохати.
Карай байдужістю очей.
Карай самотністю ночей,

За те, що є... Чого немає,
Чого повік не буду мати.
За те, що виживу сама
І зможу тихо промовчати.

Г. Чубач

Ведуча. «Природа сказала жінці: будь прекрасною,
якщо можеш, але розсудливою ти повинна бути
неодмінно», – писав Бомарше. Іноді в житті доводиться
стиснути в кулак усі свої почуття і пережити, вистояти,
не втратити себе як людину, як жінку.

Читець 6 (дівчина).

Моя любове! Я перед тобою...

Моя любове! Я перед тобою.
Бери мене в своїй блаженні сни.
Лиш не зроби слухняною рабою,
Не ошукай і крил не обітні!
Не допусти, щоб світ зійшовся клином,
І не приспи, для чого я живу.
Даруй мені над шляхом тополиним
Важкого сонця древню булаву.
Не дай мені запутатись в дрібницях,
Не розміняй на спотички доріг,
Бо кості перевернуться в гробницях
Гірких і гордих прадідів моїх.
І в них було кохання, як і в мене,
І від любові тъмарився їм світ.
І їх жінки хапали за стремена,
Та що поробиш, – тільки до воріт.
А там, а там. Жорстокий клекіт бою,
І дзвін мечів до третьої весни.
Моя любове! Я перед тобою.
Бери мене в своїй блаженні сни.

Л. Костенко

Ведучий. Кожна закохана відкриває в коханому
щось особливе, єдине, що відповідає потребам саме
її душі. Що не любов, то нова істина.

Ведуча. «Вітрами й сонцем Бог
мій шлях намітив», – писала про
свою долю Олена Теліга (дівоче
прізвище Шавгенів). А ще Бог
обдарував у короткому, мов спалах,
житті, зустріччю з прекрасною
людиною, другом, з яким пройде
усе життя, аж до останньої міті, –
Михайлом Телігою.

Ведучий. Вони познайомилися на студентській вечірці у містечку Подебради.
Чарівна дочка ректора Подебрадської академії
(красуня-аристократка мала досить претендентів на
її руку та серце) звернула увагу на стрункого юнака,
який тримався впевнено й водночас скромно.

Ведуча. Для юної Олени кубанський козак Михайло
(студент лісового відділу Української господарської

академії, старшина Української армії) став символом мужнього й шляхетного українця. Михайло гордився своїм козацьким родоводом, міг годинами переказувати сімейні легенди про переселення предків-запорожців на Тамань.

Ведучий. А ще Михайло Теліга мав дуже гарний голос, ніколи не розлучався з бандурою, заворожував усіх виконанням українських народних пісень. У взаєминах цього подружжя вражає безмежна довіра й віданість.

Читець 11 (Михайло Теліга).

30.IV.1925. Горні Черношіце.

«Там за віконцем розцвілі вишні,

А тут, в кімнаті – фіялки сині.

Чому ж зникли всі сні колишні?

Чому на душу лягають тіні?

Це початок моого вірша, який ніколи не буде мати закінчення, мій єдиний, мій коханий Михайлик! Бо я тільки одержала від Вас листа, і одразу з душі зникли всі «тіні», і я певна, що з'являться всі колишні сні, а за вікном такі чудові вишні, а в кімнаті фіялки.

Та й взагалі, жити на світі чудово! [...]

Михайлику єдиний, зустріч моя найсвітліша! Яке ж щастя, я зустрінулася з Вами. Тепер, що зі мною не буде, я завжди буду знати, що є на світі люди такі, як Ви. Не пошлі, не порожні – милі, милі...

Ви пишете, що приїдете до Праги аж за тиждень, бо в цю суботу поїдете на вечірку. Це, звичайно, шкода, бо я за Вами буду скучати... Але, звичайно, на вечірку піти варто. Potім будете оповідати мені про неї, я я буду така горда, що ось Ви бачите стільки людей, панночок, але кохаєте лише одну мене!

«Любов свободна», Михайлику, і я ніколи не візьму ніяких обіцянок і нічого такого... Робіть, любий, як знаходите краще, ходіть всюди, знайомтесь, танцюйте, «фліртуйте». I мені Ви ніколи не зробите неприємності. Тільки така любов гарна, як у нас, коли вона не «каторга єгипетська», не обов'язок, а світле, радісне, вільне щастя! Любов неможлива без повного цілком довір'я. А я Вам вірю безмежно! Тільки будьте завжди щирим, а я знаю, що я для Вас – ЄДИНА».

Читець 12 (Олена Теліга).

Літо

Топчуть ноги радісно і струнко

Сонні трави на вузькій межі.

В день такий віддатись поцілункам!

В день такий цілим натхненням жити!

П'яним сонцем тіло налилося,

Тане й гнеться в ньому, як свіча, –

І тремтить схильоване колосся,

Прихилившись до мого плеча.

В сотах мозку золотом прозорим

Мед думок розтоплених лежить,

А душа вклоняється просторам

I землі за світлу радість – жити!
I за те, що стільки уст палило
I тягло мене вогнем спокус,
I за те, що замінить не сила –
Ні на що – твої єдиних уст!

Ведуча. Після одруження Олена веде активне життя, беззастережно і самозречено сприймає ідеї українського націоналізму. Вона – голова проводу мистецького товариства «Зарево» у Варшаві, її життєвий шлях у 1939 році зливається з рухом Організації Українських Націоналістів. Письменниця тісно співпрацює з О. Ольжичем у культурно-освітній реферантурі.

Ведучий. Чесно й стійко пройде зі своєю обраницею крізь усі важкі випробування Михайло Теліга, якому і адресовані ці рядки:

Читець 12 (Олена Теліга).

Вечірня пісня

За вікнами день холоне,

У вікнах – перші вогні...

Замкни у моїх долонях

Ненависть свою і гнів!

Зложи на мої коліна

Каміння жорстоких снів

І срібло свого полину

Мені поклади до ніг.

Щоб легке, розкute серце

Співало, як вільний птах,

Щоб ти, найміцніший, сперся,

Спочив на моїх устах.

А я поцілунком теплим,

М'яким, мов дитячий сміх,

Згашу полум'яне пекло

В очах і думках твоїх.

Та завтра, коли простори

Проріже перша сурма –

В задимлений, чорний морок

Зберу я тебе сама.

Не візьмеш плачу з собою –

Я плакать буду пізніш!

Тобі ж подарую зброю:

Цілунок гострий, як ніж.

Щоб мав ти в заліznім свисті

Для крику і для мовчань –

Уста рішучі, як вистріл,

Тверді, як лезо меча.

Ведуча. Подружжя чітко усвідомлювало – попереду їх чекає бій. Вона однією з перших відкинула ілюзії про те, що німці здатні допомогти Україні звільнитися з-під більшовицького ярма. Тож наприкінці 1941 року їде до окупованого, сплюндрованого, холодного, голодного, зруїфікованого Києва. На допомогу своїй коханій дружині приїхав і Михайло, де вони в голоді й холоді підтримували один одного.

Ведучий. Недовго судилося Олені з чоловіком жити після повернення до міста юності, але які ж насиченні подіями були ці місяці! Вона очолює спілку українських письменників, редактує літературно-мистецький тижневик «Літаври» (вийшло лише 5 чисел газети).

Діяльність такого гатунку, що йшла відріз з політикою Третього Рейху, не могла довго тривати. Спочатку було здійснено погром редакції газети. Коли гестапо почало заарештовувати українських патріотів, членів УПА, Олена отримала наказ покинути столицю.

Ведуча. Проте не втекла. Вона твердо стояла на своєму: «Треба, щоб слова моєї поезії не розходилися з ділом». Щоранку Олена знаходила в собі сили з'являтися у Спілці усміхненою, елегантно одягненою, з вишуканою зачіскою. Такою ж пішла туди у той фатальний день.

Ведучий. А через годину з'явився гнаний тривожним передчуттям серця й Михайло.

Ведуча. Там на них вже чекали...

Ведучий. Арешт, допити, катування. Михайло добровільно зголосився на смерть разом із нею, щоб його кохана Олена не почувалася самотньою в останні хвилини життя. Олена перед смертю видряпала на стіні камери тризуб і «лист-послання у вічність: «Тут сиділа і звідси йде на розстріл Олена Теліга».

Ведуча. Їх розстріляли 21 лютого 1942 року в Бабиному Яру. Один із катів після розстрілу призвався, що «ще не бачив мужчини, який би так геройчно вмирав, як ця молода гарна жінка». На місці трагедії у Бабиному Яру нині височить дубовий хрест. Біля підніжжя – 34 жовті троянди – за числом прожитих нею літ.

Ведучий. Її чуттєва, надзвичайно інтимна, посправжньому жіноча лірика (за кордоном 1946 року вийшла посмертно збірка «Думка на сторожі») мала значний вплив на українську молодь у важкі часи воєнних лихоліть. Тай нині вона не втрачає своєї привабливості.

Ведуча. «У світі зла, глупства, непевності й сумнівів, що звуться існуванням, є одна річ, для якої ще варто жити, і яка, без сумніву, могутня, як смерть, – це кохання» (Генріх Сенкевич).

Читець 6 (дівчина).

Весняне

З-за білих штор
Від білого бузку
Доносить білий запах
Білий вітер. Любі мене,
Люби мене таку,
Яку ще треба
Серцем відігріти.
Й на клаптиках
відтанутих душі,
Де пропікає сонце
Твого слова,
Заграють трави

Соками любові.
Люби мене,
Люби мене таку.

В. Вдовиченко

Ведучі (почергово).

Моя! – не означає: ти моя рабиня;
Моя! – не означає: я володар твій.
Моя – ти радість, моя – святиня.
Моя блакить у вишні ясній.
Моя – любов, моя – надія.
Моя – тривожна і далека путь,
Де горе пополам і спільна мрія,
Де помислом одним і подихом живуть.

М. Талаєвський

Читець 1 (хлопець).

Серця скоряються коханню

Не перші ми і не останні –
Хоч віють бурі навісні,
Серця скоряються коханню,
Як сад скоряється весні.
Когось вітри таки розвіють,
Хтось витримає злобний тиск.
Не слухай більш обмови Змія,
Моя Любове, ти світись –
Терпінням, ласкою, смиренням,
Храни в собі сердечний Рай,
І зламану очеретинку –
Саму себе! – не доламай.
Не перші ми і не останні,
Минають бурі навісні:
Серця скоряються коханню –
Як сад скоряється весні!

М. Таланович

Читець 6 (дівчина).

Подаруй мені сині квіти,
Ніжні квіти твоїх очей.
Щоб зуміли мене зігріти
У самотності темних ночей.
Подаруй мені синій смуток –
Хай я вип'ю його до дна,
Щоб тебе не змогла забути,
Коли знов зашумить весна.

С. Жадан

(Звучить пісня у виконанні Світлани Живанкової).

Ти моя вірна любов

(сл. А. Малишка, муз. П. Майбороди)
Наче зорі ясні засвітились мені
В небі вогнем золотим.
Наче сонце не те в голубій далині
Світить промінням ясним.
Серцю поради нелегко знайти.
Чому ж в тривозі я знов?
Мабуть, ясна ідеш, як весна,

Ти моя вірна любов.
 Я покличу до хати веселих подруг
 В пісні розвіяти жаль,
 Щоб доріжка мені, як ромашковий луг,
 Бігла і кликала в даль.
 Чому ж твій голос, мій любий, бринить
 В шепоті тихих дібров?
 Мабуть, ясна йдеш, як весна,
 Ти, моя вірна любов.
 Ой ви, ночі безсонні – дівоча біда,
 Дні, нерозгадані дні,
 Ти – любов незрадлива, любов молода,
 Що принесеш ти мені?
 Кличу, і жду, й виглядаю тебе.
 Вийди, хоч слово промов.
 Мабуть, ясна йдеш, як весна,
 Ти, моя вірна любов.

Читець 1 (хлопець).

Я голосую за любов

Я голосую за любов
 Таку, щоб радістю бриніла,
 Щоб подолати без обмов
 Усі пересуди зуміла.
 Таку велику і ясну,
 Яка буває у романах,
 І нам нагадує весну
 Без сльоти, сирості, обману.
 Таку, щоб вищало чоло,
 І вічністю світились очі.
 Так є, так буде, так було,
 А іншої я знати не хочу.

Г. Алексєєва

Ведучий. Ми далекі від думки про те, що можна навчити когось ставитись серйозніше до своїх почуттів, проте всім нам сьогодні потрібно усвідомити, що «любов довго терпить, любов милосердствує, не заздрить, любов не величиться, не надимається. Не поводиться нечемно, не шукає тільки свого, не рветься до гніву, не думає лихого. Не радіє з неправди, але тішиться правдою. Усе зносить, вірить у все, сподівається всьому, усе терпить! Ніколи любов не перестає!» (Перше послання апостола Павла до коринтян, 13 частина).

Ведуча. Візьміть у руки вечірньої години том В. Шекспіра, А. Ахматової, М. Цвєтаєвої, О. Блока, І. Франка, Лесі Українки, О. Теліги, В. Сосюри, Д. Павличка, Л. Костенко, Г. Чубач та багатьох інших і полиньте у світ красивих, світлих почуттів.

Ведучі (почергово).

Читайте вірші про любов.
 Хоч, кажуть, все придумали поети, –
 І почуття, в яких нуртує кров,
 І ніжності, і вірності тенета.
 Не вірте! Є любов така в житті,
 Що може навіть душу спопелити!

Знайдіть для себе ці слова святі,
 Що змусять вас і плакать, і радіти.
 Знайдіть найкращі на землі слова –
 І подаруйте їх своїм коханим.
 Читайте вірші – в них любов жива!
 Тож хай вона у вас в душі не в'яне!
 (Звучить пісня у виконанні Лідії та Ауріки Ротару, VIA «Черемош»).

Якщо любиш – кохай

(сл. М. Ткача, муз. Л. Дудківського)

Розлились по горах води,
 Зашуміли буйні броди,
 Затопила переходи течія.
 Мов закоханий нівроку,
 Йду до броду, до потоку,
 Вже зозулю з того боку чую я.

Приспів:

Якщо любиш, кохай, вже зозуля закувала,
 Якщо любиш, кохай, не чекай аж до Купала,
 Якщо любиш, кохай, хай весна в душі прибуде,
 Якщо любиш, кохай, дві весни навік не буде, не буде.

На весну огляньяся з літа,
 Там любов твоя сповита,
 Майовим дощем полита на розмай.
 На своїм осіннім полі
 Ті пісні, що на околі,
 Посміхнутися, як долі щастя май.

Приспів

Розлились по горах води,
 Зашуміли буйні броди,
 Затопила переходи течія.
 Мов закоханий нівроку,
 Йду до броду, до потоку,
 Вже зозулю з того боку чую я.

Приспів (2 рази)

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Герасимчук В. Гаряче серце і «гаряча смерть» нескореної поетеси Олени Теліги / В. Герасимчук // Літературна Україна. – 2006. – 27 липня (№ 28). – С. 2. До 100-річчя від дня народження.
2. Гутиря М. Більш, ніж меч і огонь... / М. Гутиря // Вітчизна. – 2005. – № 1–2. – С. 164–165.
3. Кирилюк В. Серця скорянуться коханню... Любов славетних письменників у листах і в житті: збірник художньо-документальних нарисів / В. Кирилюк. – К. : Криниця, 2008. – 496 с.
4. Костенко А. Лесі Українка / упоряд. В. П. Сичевський. – К. : А. С. К., 2006. – 512 с.
5. Моренець В. Володимир Сосюра: Нарис життя і творчості / В. Моренець. – К. : Дніпро, 1990. – 262 с.
6. Очеретянко С. «Се любов моя плаче так гірко...» / С. Очеретянко // Дивослово. – 2006. – № 8. – С. 17–23.
7. Пришутов Е. «Я всім прощаю і всіх люблю» / Е. Пришутов // Народна армія. – 2013. – № 1 (5093). Четвер, 03 січня. – С. 1.
8. Яній О. Інтимна лірика Івана Франка та повість-есе Р. Горака «Тричі мені являлася любов» : Урок-інсценізація у 10 кл. / О. Яній // Дивослово. – 1996. – № 8. – С. 11–17.